

Vendriczki Róbert: Kémjátszma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében

Bevezetés

Az 1973-75 között Dél-Vietnam^[1] területén a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság (NEFB)^[2] keretén belül szolgálatot teljesítő magyar misszióról több könyv és tanulmány jelent meg, viszont az ezen belül tevékenykedő »polgári hírszerző Pax rezidentúráról« – amely a vietnami hírszerzési akciókat szervezte -, csak utalásokat találhatunk. Fontos, hogy ennek a korszaknak a titkosszolgálati anyagai sem kerültek még teljes feldolgozásra. Célom, hogy a rezidentúrára vonatkozó kutatásaim eredményeivel, melyek között akadnak eddig nem közölt állambiztonsági források is, kiegészítsem a korábban megjelent művek következtetéseit.^[3] Tanulmányomban bemutatom a Pax rezidentúra létrejöttét és működését a NEFB-ben belül, kitérve az ehhez kapcsolódó politikai helyzetre is.

1964-ben Czinege Lajos honvédelmi miniszter és Benkei András belügyminiszter aláírták az együttműködési megállapodást a Magyar Néphadsereg Vezérkar (MNVK) 2. Csoportfőnökség és az Állambiztonsági (Belügyminisztérium (BM) III.) Főcsoportfőnökség szervei között.^[4] Ez a szerződés meghatározta a rezidentúrák számára az együttműködés megvalósításának módját, a külföldön folytatott operatív és tájékoztató munkában.^[5] Ennek a lehetőségét és nemzetközi kereteit egy Bécsben, 1961. április 18-án aláírt diplomáciai kapcsolatokról szóló nemzetközi szerződés teremtette meg,^[6] aminek keretében biztosították a külföldön hírszerző tevékenységet végző személy diplomáciai mentességét, a képviselőlet védelmét, valamint azt is, hogy a külképviselet tagjai szabadon érintkezhetnek a kormányukkal, és erre használhatták a futárszolgálatot, illetve a rejtjeles vagy a számjeles üzeneteket is.^[7] Ez lehetővé tette, hogy a polgári hírszerzés, tágabb értelmezésében, jól kihasználva a diplomáciai fedőmunkáját, kiterjedtebb operatív és tájékoztató munkát végezzen. Ez alapján végezte a Pax rezidentúra is a munkáját, Dél-Vietnamban.

Felkészülés a kiküldetésre

1972. október 19-én, tehát még a párizsi egyezmény aláírása előtt, Hoang Cuong, a Vietnami Demokratikus Köztársaság (VDK) budapesti nagykövete, arról tájékoztatta Fock Jenőt, a Minisztertanács elnökét, hogy a Magyar Népköztársaság felkérést kapott a NEFB-ben való részvételre, amit a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottságának (KB)

Politikai Bizottsága az október 24-i ülésén el is fogadott.^[8] Ezzel megkezdődött a magyar misszió keretén belül létrehozott Pax rezidentúra felkészülése a kiküldetésre.^[9] 1972. november 28-án a Vietnami Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos kérdések miatt a magyar és a lengyel külügyminisztérium vegyesbizottsági megbeszélésére került sor.^[10] A lengyel állambiztonság részéről Jan Slowikowski ezredes ismertette a NEFB szervezeti felépítését, majd kiemelte, hogy a Bizottságban a lengyel állambiztonsági szerveknek csak elhárítási feladataik voltak a korábbi, 1954-es genfi egyezmény által szavatolt vietnami misszióban.^[11] Politikai információszerzést egyáltalán nem folytattak és így semmiféle tapasztalattal nem rendelkeztek ezen a téren. Ellenben más szempontból voltak tapasztalataik és külön kitért a munka szempontjából fontos ügynöki operatív helyzet ismertetésére, illetve a munka feltételeivel kapcsolatos kérdésekre is. Kiemelte, hogy a dél-vietnami lakosság, a saigoni államapparátus hivatalos szerveinek, tisztviselőinek és katonáinak morális helyzete olyan, hogy az operatív célok elérését anyagi támogatással könnyebben és gyorsabban meg lehet valósítani. Anyagi eszköz igénybevételével nemcsak értesüléshez, hanem a legmodernebb katonai felszereléshez is hozzájuthatnak, még a legsúlyosabb politikai helyzetben is.^[12] A különleges helyzet miatt felhívta a figyelmet a küldöttség tagjaira leselkedő veszélyhelyzetekre is, többek között a beszerzés veszélyére.^[13] A forrásokból megállapítható az is, hogy a szocialista tagozat rezidentúrái között jó volt a kapcsolat és a munkaviszony a kiküldetés alatt.

A lengyel küldöttség tanácsait és tapasztalatait felhasználva kezdődött meg a felkészülés a misszióban végrehajtandó feladatokra. A felkészítés során a Pax rezidentúra tagjai az alábbi három területen sajátítottak el speciális ismereteket: (1) Operatív elméleti felkészülés keretében ismereteket szereztek az indokínai térségre és Dél-Vietnamra vonatkozóan a III/I-2 (osztály) anyagából. (2) Az egyszerű felkészítés során megismerkedtek a csoporthoz tartozó hálózati személyekkel és azok személyi anyagával. (3) A speciális felkészülésen tanulmányozták az általános és a speciális fotózást,^[14] az összeköttetési eszközök és biztonsági berendezések használatát, rejtjelezést, futárösszeköttetést, általános katonai alapismereteket, valamint tanulmányozták a III/I-6 osztály által a Vietnami Köztársaságról (VK) frissen megszerzett politikai és országismereti anyagokat.

1974-re némiképpen átalakult a felkészülés, mert részt kellett venni azokon az előadásokon is, amelyeket a rezidentúra új tagjainak tartottak a dél-vietnámi helyzetről, az operatív és egyéb tapasztalatokról. A rezidentúra leendő tagjainál figyelembe vették korábbi operatív és külföldi munkában szerzett tapasztalataikat is, ezáltal az operatív elméleti és egyszerű felkészítést összevonták.^[15] Az operatív-technikai felkészítés során a legfejlettebb fotóeszközök kezelését és alkalmazását, és a hangrögzítő berendezések működését

sajátították el.^[16] Új elemként megjelent az információs értékelő munka és a pénzügyi felkészülés is. Ha a rendelkezésre álló idő lehetővé tette, akkor további felkészítési feladatokat is elvégeztek, mint a figyelő munkával kapcsolatos ismeretek, a személytelen összeköttetés, a lögyakorlat és a tereptan.^[17]

Szolgálatban

A párizsi egyezmény megkötése előtt egy nappal, 1973. január 26-án, kiutazott a magyar kontingens első csoportja, köztük a rezidentúra dolgozóival, és a békemegállapodás napján, január 27-én, szolgálatba állt a saigoni központban, élén Rybka Géza hírszerző alezredessel.^[18] Két szálláskörletben történt meg a törzs elhelyezése, az egyik a város szállodáiban,^[19] a másik a Tan Son Nhut-i támaszponton, a VK-ban állomásozó amerikai Katonai Csoportosítás 7. légiereő csoportjának egyik épületében.^[20] Az utóbbiban alakították ki a munkairodákat, a rádióállomást és a biztonsági körletet is. A rezidentúra számára a konkrét szolgálatba állás a Vietnamba való kiérkezés után, 1973. február 5-én kezdődött meg.^[21] Az operatív és tájékoztató munkát főleg Saigóban végezték, de a párizsi egyezmény által kialakított körzetekbe is kerültek kihelyezésre angol nyelvtudásuk miatt és tolmács feladatokat is elláttak. A munkájuk során a saigoni- és az amerikai elhárítás már a kezdetektől folyamatosan megfigyelte őket.^[22]

A hírszerző munka során a Pax rezidentúrának elsősorban a következő tárgykörökben kellett megfelelő minőségű és értékű híreket szereznie, az 1/1/6/72 számú utasításnak megfelelően: a NEFB tevékenységéről, a magyar képviselő misszió belüli és azon kívüli tevékenységéről, a dél-vietnami belső helyzetről, a saigoni rezsim és a Dél-vietnami Forradalmi Kormány (DIFK) szándékairól a NEFB-el kapcsolatosan, a tagállamok tevékenységéről és a tagállamokkal való együttműködés kérdéseiről, valamint a saigoni rezsim és a DIFK stratégiai és taktikai elképzeléseiről is. Ez kiegészült még a délkelet-ázsiai erőviszonyokban várható változásokkal és az amerikai kormány várható reakcióival, a kialakult vietnami helyzettel kapcsolatosan.^[23]

A jelentésekben jól kimutatható a magyar tagozat fedése alatt működő Pax rezidentúra, munkája, mely túlmutatott azon, hogy a párizsi egyezmény aláírásának megfelelően lehetőséget biztosított a misszióknak a tűzszünet ellenőrzésére, betartatására, az amerikai és vele szövetséges csapatok kivonásának, katonai támaszpontjaik leszerelésének, a hadifogolycserék lebonyolításának felügyeletére.^[24] A hírszerzés operatív eszközeinek és módszereinek felhasználásával elő kellett segíteni, hogy a térség politikai átrendeződése a Varsói Szerződés fő külpolitikai irányvonalának megfelelően menjen végbe. Ennek érdekében információkat szereztek a Dél-Vietnammal kapcsolatos amerikai és kínai tervekről is.^[25] A

legfontosabb kérdés az volt, vajon e két ország milyen hatalmi elrendeződést látna szívesen és mit tesz ennek elősegítése érdekében, valamint milyen kérdéskörökben alakult ki egyetértés vagy épp ellentét közöttük. Mindezek mellett a saigoni rezsim belső viszonyairól, annak ellenzékéről és a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormányról is információkat szereztek be. A felderítés során elsősorban a DIFK erejére, befolyására, terveire és az őket támogató politikai csoportosulásokra voltak kíváncsiak, de vizsgálták a Pekinggel való kapcsolatokat is. A hírszerzési munka megszervezésénél, és a munkamódszerek kialakításánál figyelembe kellett venni azt is, hogy Dél-Vietnamot nem tekintették célországnak,^[26] hanem az Egyesült Államok és a Kína politikája ellen folytatott küzdelem harci terepének.^[27] A rezidentúrának törekednie kellett még a katonai társszervvel (MNVK 2. Csoportfőnökség) való kapcsolattartásra is, mivel egymással párhuzamosan folytatták az információszerezést, ám teljesen más vezetési elvek alapján.^[28] A katonai elhárítás által megszerzett adatok egyrészét átadták a szovjet hírszerzésnek.^[29] A hírszerzés vezetője rendszeresen utazott Vientiánba és Hanoiba, hogy egyeztető megbeszéléseket folytasson.^[30] A szovjet hírszerzés hírigényében előkelő helyet foglaltak el a kínaiak tevékenységére vonatkozó kérdések az indokínai térségben. A megszerzett információkat megosztották a Szovjetunióval, a Vietnami Demokratikus Köztársasággal és a DIFK-kel.

A rezidentúra tagjai fedőbeosztásban végezték a munkájukat. Közülük egy fő dolgozott az NEFB székházban,^[31] hat fő a tábori irodaháznál, egy fő orvosként,^[32] két fő rejtjelezőként, egy fő hivatalsegédként, egy fő TÜK-kezelőként,^[33] egy fő pedig beszerzőként dolgozott.^[34] A rezidentúrán végzett munkájukért a fedőszervtől fizetést kaptak,^[35] amelyből a családjuk Magyarországon a teljes külügyi illetményüket kézhez kapta.^[36]

A Pax rezidentúra fizetési kimutatása

Név	Kulcsszám	Alapfizetés dollárban	Helyi pótlék dollárban	Ruhapótlék dollárban	Összesen dollárban
Rezidentúra vezető	5/A	476	119	48	643
Rezidentúra vezetőhelyettes	5/A	476	119	48	643
Beosztott	7/A	404	101	40	545
Beosztott	4/A	528	132	53	713
Beosztott	9/A	352	88	35	475
Beosztott	9/A	352	88	35	475

Bár 1973 márciusában az amerikai haderő utolsó egységei is elhagyták Dél-Vietnam

területét, az amerikai hírszerző és elhárító szervek a Vietnami Köztársaságban maradtak. Így a Saigonban lévő amerikai diplomaták és más fedőbeosztásban dolgozó CIA beosztottak tovább folytatták operatív tevékenységüket.^[37] A magyar hírszerzési források szerint^[38] az amerikai diplomaták rendkívül aktív tevékenységet végeztek a magyar és a lengyel delegációval történő kapcsolatteremtésben.^[39] Közülük kiemelkedik a magyar származású Thomas Polgar, a CIA indokínai kirendeltségének vezetője. Az Egyesült Államok nagykövetségének politikai részlegén vagy a NEFB-el foglalkozó osztályán alkalmaztak olyan diplomatákat, akik beszéltek magyar vagy lengyel nyelven és próbálták rávenni az embereket a disszidálásra. Az amerikai hírszerzés számára külön célkategóriát képezett a szocialista tagozat saigoni képviselőinek adminisztratív állománya. A CIA számára Saigonban rendkívül kedvezőek voltak a körülmények a nagyszámú amerikai intézmény megléte miatt (bárok és egyéb szórakozási és szabadidős létesítmények), amelyeket a szocialista delegáció tagjai gyakran meglátogattak.

Vietnam, az amerikai csapatkivonás után

Az amerikai csapatkivonás után egyértelművé vált, hogy Hanoi és Saigon nem képes rendezni a vitákat. Ezzel kezdetét vette a polgárháború új szakasza a két országrész között. Ezért a dél-vietnami hivatalos szervek magatartása a NEFB-bel szemben nem volt egyértelmű. A jelentések szerint kezdetben arra számítottak, hogy ennek a korlátozott hatáskörű szervezetnek a működése, Indonézia és Kanada részvételével, nem fogja zavarni a tűzszünet utáni saigoni katonai és politikai akciókat.^[40] Sőt, kihasználva a szervezet korlátait, úgy gondolták, ezeket fedezni is fogja. Amikor kiderült, hogy a Bizottsággal szembeni elvárások nem valósultak meg, ellenséggként kezelték a NEFB-t.^[41] A rezidentúra operatív munkáját nehezítette, hogy a misszió kevés dél-vietnami szervezettel biztosított legális kapcsolattartási lehetőséget.^[42] A kezdeti időszakban az indonéz és a kanadai kontingens tagjain kívül egyedül a külföldi újságírók és állampolgárok körében nyílt lehetőség az információszerzésre és kapcsolatépítésre.^[43] A hírszerző munka során fontos volt az angol nyelvtudás, mivel a NEFB munkanyelve az angol volt, de a francia nyelvtudást is preferálták, mert Dél-Vietnamban a 30-35 éven felüli tanult emberek a francia nyelvet beszélték második nyelvként (Indokína korábban a francia gyarmatbirodalom része volt).^[44] A hírszerzés szempontjából súlypontot az újságírókra helyezték, mert ők sokrétű kapcsolatrendszerrel rendelkeztek a saigoni katonai és a polgári ellenzéki körökben vagy jó kapcsolatot ápoltak a Vietnami Köztársaság vezető köreivel, annak hírszerzésével és az amerikai hírszerzéssel.^[45] Minden tőlük megszerzett információt több forrásból erősítették meg.

A sajtóban, a hírközlésben dolgozó személyeken és a NEFB tagozaton kívül a rezidentúra

dolgozói más célszemélyekkel is felvették a kapcsolatot, több-kevesebb sikerrel: az emigrációban tartózkodó, különböző pártállású és politikai nézetű vietnami személyek, akik hazatértek; a dél-vietnami politikusok;^[46] különböző rendfokozatú katonatisztek; magasabb képesítéssel rendelkező tudományos szakemberek; a Saigonba akkreditált amerikai diplomaták, katonai és gazdasági szakemberek. A fentiek mellett komoly potenciált láttak még a japán és az amerikai segélyprogram-szervezet dolgozóiban is. Kiemelten kezelték a dél-vietnami nemzetiség,^[47] valamint különösen a buddhista és katolikus papok körében végzett hírszerző munkát is.^[48] A lengyel tagozat ellenben kiterjedtebb kapcsolati hálójával rendelkezett Dél-Vietnamban, ez pedig a korábbi vietnami missziós részvételének volt köszönhető.^[49]

A Pax rezidentúra dolgozói a magyar küldöttség munkájáról, helyzetéről már a kezdeti időszakban jelentették, hogy az állomány egy része teljesen alkalmatlan a vietnami misszió által megkívánt munkakörök feladataira, és emellett a nyelvi hiányosságokat is kiemelték.^[50] Mentségeként felhozták, hogy a delegáció személyi állományi összetételének kialakításakor kevés információ állt rendelkezésre a NEFB várható tevékenységéről. Ebből fakadóan olyan helyzet alakult ki már a munka kezdetén, hogy a magyar küldöttség egész tevékenységét mindössze egy tucat ember végezte, akinek aránytalanul sok volt a feladata. Az időigényes elfoglaltságok miatt gyakorlatilag több ember helyett is dolgoztak.^[51] Kitértek arra is, hogy az együttműködés vonatkozásában mind a fedőszerv vezetőjével, mind a társszervek illetékeseivel jó a kapcsolatuk, azok igényelték a tanácsaikat, sőt kérték a segítségüket. Azonban a Pax rezidentúra nem kapta meg a VK-ban működő katonai szerv vezetésétől és az MNVK 2. Csoportfőnökségtől a kért segítséget, ezért a viták és az összetűzések mindennaposá váltak. Továbbá a Külügyminisztérium (KÜM) és a rezidentúra kapcsolata sem volt ideális, mert a helyzetismeret hiányában a KÜM vezetőitől olyan utasításokat kaptak, amelyek megnehezítették az operatív feladatok elvégzését. Ezért nem tudták a kívánalmaknak megfelelően végezni a munkájukat, az operatív vonalon. Többek között ezért is hívhatták össze 1973. június 18-án a Vietnami Koordinációs Kormánybizottság ülését, ahol a Magyar Népköztársaság NEFB-ben működő képviselőjének a feladatait vitatták meg.^[52] Közös elfogadták, hogy a magyar misszióknak belső szervezeti vonatkozásban egységes szervezetként kell működni és ezért egyszemélyi felelősnek a képviselő vezetőjét tették meg, illetve fokozták az együttműködést a Saigonban működő DIFK képviselővel is, a missziós tevékenységek kapcsán. A NEFB szerveiben végzett munkát, kivéve a különleges katonai ismereteket igénylőket, megosztották a külügyi és a katonai kiküldöttek között, a feladatok zömét pedig a lengyel tagozattal közösen hajtották végre.^[53] Ezért 1973. szeptember 5-én a magyar rezidentúra átadta a lengyel társszerveknek azoknak a magyar disszidenseknek a névsorát, a jellemzésükkel együtt, akik kihasználva a magyar-lengyel

együttműködést, vélhetően kapcsolatot teremthettek volna velük.

1973 szeptemberére az operatív munka tekintetében nem változott a helyzet, mert az illetékes rezidentúrák nem tartották be a koordinációs kormánybizottság által hozott intézkedéseket.^[54] Mindez az operatív munka rovására ment. Szeptemberre lecsökkent a rezidentúráról táviratban és futárral felterjesztett tájékoztatások száma, továbbá a képviselőt megszüntette azt az információs munkára kialakított gyakorlatot, mely szerint a fedőszerv vezetőjének átadott tájékoztatásokat egyúttal a központnak is felterjesztették.^[55] Egyedül gazdasági téren történt előrelépés, mert a NEFB és Magyarország pénzügyi helyzetét figyelembe véve arra törekedtek, hogy a saigoni képviselőt utánpótlási gondjait a helyszínen rendezzék, ezt főleg a környező országokból biztosítva. Ezzel kihasználták az 1961. évi bécsi nemzetközi szerződés által a diplomaták számára biztosított illeték és adómentesség jelentette előnyöket.^[56]

A rezidentúra munkájának mindennapjait Hernádi András^[57] halála rázta meg.^[58] Ebben a feszült légkörben bonyolították le a rezidentúra váltását 1973 és 1974 között, három ütemben.^[59]

A második év vietnami szolgálatban

Az 1974. évre javult a helyzet és a rezidentúra minőségi javuláson ment keresztül, az operatív hírszerző és tájékoztató munka területén, illetve kiemelt szerepét kapott.^[60] A hírszerző munkát javították a KÜM illetékeseivel, bár a csoport fiatal és tapasztalatlan diplomatákból állt, de a nyelvtudásuk révén a fedőszervi állásaikban (külügyi és diplomáciai beosztások) sikerült kibővíteniük társadalmi kapcsolataikat és az általuk megszerzett értesülésekből állt a külügyi jelentések döntő része. Ebből az következhetett, hogy jobban megismerték a dél-vietnami országos társadalmi és politikai viszonyokat. A misszió fedésében minőségileg is jobb információs és operatív munkát tudtak végezni a Vietnami Köztársaság területén, mint más országok követségei (hírszerzői),^[61] akik nem voltak résztvevői a misszióknak.^[62] A minőségi hírszerző munkát az is segítette, hogy a misszió keresztül bejáratosak voltak az amerikai követség katonai attaséjának a hivatalába, a DAO-ba (Defense Attaché's Office), az ott található sportkomplexumot használták az információszerzésre illetve kikapcsolódásra is a diplomaták.^[63] Az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrája a NEFB-munkát olyan fedőszervi feladatnak tekintette, aminek a végrehajtása lehetővé tette az operatív feladatok elvégzését is.^[64]

A Dél-Vietnam helyzetével kapcsolatos külügyi tájékoztatók egy részét, ahogyan a

jelentésekből is kiderül, főképpen amerikai, japán, francia és nyugatnémet tudósítókkal folytatott eszmecserek alkalmával kapták.^[65] Ezeket az értesüléseket a DIFK kádereivel folytatott beszélgetések során ellenőrizték.^[66] Valamint a DIFK kérésére és az ő segítségével vették fel olyan dél-vietnami egyházi és politikai körökbe tartozó személyekkel a kapcsolatot, akik információkat szolgáltattak a magyar hírszerzésnek. A DIFK is számos alkalommal adott tájékoztatást valamint a dél-vietnami helyzetre vonatkozó részletes elemzéseket a Pax rezidentúrának,^[67] de sokszor segítséget is kértek tőlük. Azonban többször is előfordult, hogy a DIFK ellentétes információkat adott a magyar hírszerzésnek.^[68] Két ilyen esetet hoz fel a rezidentúra operatív jelentése. Az első esetben hogy John Spragens amerikai újságíró, aki a Pax rezidentúra egy dolgozójával jó kapcsolatot alakított ki, és arra kérte az ügynököt, hogy szerezzé meg az amerikai foglyok listáját és ellentételezésként átnyújtotta a Világbank legújabb jelentését, amely friss adatokat tartalmazott Dél-Vietnam politikai és gazdasági helyzetére vonatkozóan. Miután a rezidens felkereste a DIFK összekötőjét a fogolylista ügyében, akik azt el is készítették, de végül egy másik amerikai újságírónak adták át egy őket érdeklő anyagért. A második esetben Van alezredes, a DIFK NEFB-hez küldött vezetője fontosnak látszó adatokat mondott el a VK egyik magasrangú katonatisztjéről és az amerikai barátairól szerzett értesülésekről és tervekről. Amikor a rezidens ezt a hírt próbálta megerősíteni egy másik DIFK-es összekötő tisztet kérdezett meg erről, aki már egy teljesen ellentétes adatot szolgáltatott.^[69] A jelentésben lévő esetek is azt bizonyítják, hogy a DIFK nem mindig tartotta be a játékszabályokat és feltételezhetően önálló politikát is folytatott. A rezidentúra arra gyanakodott, hogy ebben az időszakban DIFK-re jobban hatott Peking, mint Moszkva.^[70] Úgy gondolták, hogy Kína így akart nyomást gyakorolni a számukra kedvező értelemben a konfliktus résztvevőire.^[71]

1974 februárjában a nagykövetség és a rezidens között nézeteltérés alakult ki a jelentőmunkával kapcsolatban, ezért a rezidentúra, a Tárcaközi Bizottság határozatai alapján folytatta tovább az operatív munkát. A probléma oka az volt, hogy az amerikai kapcsolatok által Dél-Vietnam helyzetéről befolyt információk egy részének a minősége nem volt egyenesen arányos a rezidentúra által ráfordított idővel, pénzzel és energiával. Annyi haszna azért volt, hogy tanulmányozták az amerikai operatív szervek dolgozói és az általuk foglalkoztatott (külsős) személyek tevékenységét, módszereit és a munkájuk irányítását. Miután a tapasztalatokat leszűrték, ezután olyan európai és ázsiai diplomatákkal, újságírókkal, értelmiségiekkel és üzletemberekkel vették fel a kapcsolatot, akiknek közvetve vagy közvetlenül amerikai vagy kínai kapcsolati érintettsége volt.^[72]

A magyar tagozatnál a misszióban folytatott munka nehézségein túl a morálnak nem tett jót Mikó Lajos 1974. április 23-án bekövetkezett disszidálása sem.^[73] A lefolytatott vizsgálat a

búcsúleveléből és más adatokból azt feltételezte, hogy a disszidálás nem politikai okokból következett be.^[74] Ennek hatására intézkedéseket fogantatosítottak, ezért 1974. május 11-18. között helyszíni ellenőrzést tartottak a saigoni rezidentúra tagjai között. Ennek során komoly hiányosságokat tapasztaltak. Akadtak olyan személyek, akik a titkos anyagot a saját szálláshelyükre vitték és ott is tárolták.^[75] Az 1974. év első részében azonban sikerült a belső problémákat megoldaniuk, amelynek jelentős része a misszió polgári és katonai részlegvezetőinek az ellentéteiből adódott.^[76]

Az általános biztonsági helyzet szorosán függött a Vietnambot érintő gazdasági, politikai és az általános harci helyzettől, amelyek bénítólag hatottak a NEFB-re is. A hónapok óta tartó feszült helyzet és a bizonytalanság miatt már látszottak a fizikai és a szellemi fáradtság jelei is, amit tovább erősített az ellenük folyó sajtó- és rádió kampány is.^[77] Továbbá a magyar tagozat egészségügyi helyzete is leromlott 1974 első felére légúti panaszok következtében.^[78] 1974 első félévében a saigoni részről a szocialista tagozat ellen a sajtóban és a rádióban jelentős ellenkampány folyt, és ezzel párhuzamosan folytatódott az ellenséges hírszerző szervek tevékenysége is. Több esetet is említenek ezzel kapcsolatban. Például, 1974. május 12-én a vung tau-i strandon a saigoni amerikai nagykövetség egy dolgozója filmfelvételt készített az ott tartózkodó magyarokról. Valamint Rátz Károly KÜM rejtjelezőt egy ismeretlen amerikai állampolgár azzal kereste fel, hogy találkozzanak a városban valahol és beszélgessenek. Mindettől függetlenül a rezidentúra az operatív helyzetet a háborús körülményekre való tekintettel jónak ítélte meg, bár a fedőmunkájuk során (vidéki utazások, fogolycsere) gyakran kerültek veszélyes helyzetbe.^[79]

Változások az információszerzés területén

A rezidentúra 1974 májusában kiemelkedő eredményeket ért el az ún. „sötét” információszerző tevékenység területén. Vagyis a korlátozott hálózati lehetőségek ellenére is gyorsan és kielégítették a központi és a baráti szervek aktuális hírigényeit Dél-Vietnammal kapcsolatban. Ezt úgy tudták elérni, hogy a helyi politikai és operatív sajátosságokat, valamint a gyorsan változó harci cselekményeket is egyre inkább figyelembe vették.^[80] Ebben az évben a misszióban messze a legkiemelkedőbb kapcsolatépítési és hírszerző lehetőséget szervezetileg a sajtós munkatárs adta. Ő tartotta a kapcsolatot a DIFK-vel, nyugati sajtósokkal és a „VK-beli harmadik erő” kapcsolattartóival. Az e feladatot ellátó személy a futár és az összekötő is egy személyben a három csoport között. A sajtós munkatárs kezelte a különböző csoportok információit és elősegítette az információ- és dokumentum-cseréket is. A vietnamiakkal való kapcsolatépítés szempontjából a legjobb összeköttetést az összekötő és biztosító részleg biztosította.^[81] A rezidentúra tagjai az egymás közötti

megbeszélésre, illetve az operatív munka szempontjából kiemelten fontos személlyel történő kapcsolattartásra a saigoni Hotel Continental kerthelyiségét használták. De az olyan hírközlőkkel is itt találkoztak, akik a számukra fontos hírforrásokkal voltak kapcsolatban és csak másodkézből tudtak információt szállítani.^[82]

A forrásokból az is jól kimutatható, hogy 1974-re megemelkedett az elemző, sőt, néha az előrejelző jelentések száma. Az események alakulása felértékelte a magyar hírszerzés saigoni tevékenységét. A legjelentősebb információ talán Giang ezredestől, DIFK egyik vezetőjétől hangzott el, aki Kína elleni nacionalista kijelentést tett. Mivel nyílt színvállás eddig nem történt a DIFK részéről, ez volt az első ilyen eset, amit egy felelős vezetőől dokumentáltak. Kiemelkedőnek tartom még azt is, hogy ez év júliusában a DIFK számára sikerült megteremteni a rezidentúrának a kapcsolatot a Harmadik Erővel. Ennek során Chan Tin atya a Harmadik Erő haladó katolikus szárnyának egyik vezetője értékes dokumentumokat adott át a DIFK részére és bemutatta a rezidentúra egyik munkatársának Tran Huu lelkészt, aki szintén a haladó baloldali katolikus szárny egyik vezéregyénisége volt.^[83] Ezután a rezidentúra részéről folyamatos volt a kapcsolattartás velük.

Dél-Vietnamban a Harmadik Erő igen széles társadalmi beágyazottsággal bírt, hiszen tagsága a katolikus papság egy részén kívül a buddhista szerzetesek, a dél-vietnami értelmiségiek (tanárok, újságírók, stb.), a polgárság, a vidéki lakosság, a városi munkavállalók, a déli ellenzéki pártok tagjai, a saigoni államapparátus és a fegyveres erők vezérkara köréből került ki. A jelentések szerint a harmadik politikai erőt három fő irányzatra lehetett osztani: a Thieu adminisztráció részét képező jobboldali erők, melyek Thieu ellenesek voltak, de Amerika-barát politikát folytattak;^[84] a Semleges rész,^[85] amely az amerikai Demokrata Pártra és Japánra támaszkodott; valamint a Haladó Erő,^[86] amely többé-kevésbé az Amerika ellenes vonalat képviselte. Mind a három irányzatban az volt a közös, hogy Dél-Vietnam vezetőjével, Nguyen Van Thieu-vel szemben foglaltak állást és a vietnami háború befejezését akarták előmozdítani. A politikai csoportok közötti különbség a külpolitikai kapcsolatrendszerükben, gazdasági befolyásukban és a DIFK-hez fűződő viszonyukban volt.^[87] A Harmadik Erővel, illetve annak képviselőivel a kapcsolatot többnyire az MNVK 2. Csoportfőnökség társrezidentúrája tartotta fenn, valamint közvetített a Harmadik Erő és a DIFK között. Amikor ezt a kapcsolati hálót a DIFK hivatalossá akarta tenni,^[88] egy minisztériumi állásfoglalás érkezett, amely egyértelművé tette a DIFK számára, hogy „a magyar NEFB képviseletnek nem volt, nincs és jelenleg nem is lehet semmiféle politikai közvetítőszerepe a két dél-vietnami fél között – még kevésbé vállalhat ilyet magára bizonyos dél-vietnami politikai személyiségek, csoportok és a DIFK vonatkozásában.”^[89] Ezután minden közeledést és kapcsolatfelvételi kísérletet el kellett hárítani és indokolt volt jelenteni. Ez ügyben csak a

Központ engedélyével és az általa meghatározott módon és formában lehetett kapcsolatot teremteni, felvenni.

Az operatív területen végzendő munkát tovább bonyolította Kína egyre jobban érzékelhető dél-vietnami szerepvállalása is, mert mind a kínai Kommunista Párt, mind a Kuomintang szervezetében egy-egy önálló osztály foglalkozott a Dél-Vietnamban élő kínaiakkal. Ennek megfelelően Saigonban mindkét irányvonal képviselői jelen voltak és illegális szervező munkát folytattak.^[90] Az év második felében az amerikai hírszerzés és elhárítás is fokozta a politikai befolyást és ráhatást a lengyel katonai és polgári állományú beosztottakra.^[91] A céljuk az volt, hogy ellentéteket szítsanak a lengyel tagozaton belül, valamint a magyar-lengyel együttműködést is lehetőség szerint akadályozzák.^[92] Ezt a munkát nagyban megkönnyíthette a rezidentúra és Lőrincz Nagy János nagykövet között kialakult érdekellentét. A nagykövet fegyelmi eljárást indított a rezidentúra két dolgozója ellen, mert meg volt győződve arról, hogy az ügynökök nem a külügynek, hanem a rezidentúrának szereztek elsősorban az információkat.^[93] A rezidentúra vezetőjének sikerült elsimítani az ügyet a nagykövettel, aki megjegyezte, hogy mindezek ellenére a rezidentúra tevékenységével és együttműködésével elégedett volt.^[94] A jelentések kiemelik még a fegyelmi helyzet romlását is, amelynek okát a következtelenségben és a kiadott feladatok végrehajtása ellenőrzésének elmulasztásában látták.^[95] Továbbá a hangulatot is zavaró tényezőként említik meg még azt is, hogy a váltási terveket nem tartották be az előírásnak megfelelően.

1974. szeptember 15. és október 10. közötti időszakban Dél-Vietnam általános helyzete tovább romlott, a közbiztonság alacsony színvonala mellett megjelentek a NEFB ellen irányuló erősödő tömegmozgalmak és egyéb megmozdulások is.^[96] A magyar kontingens általános biztonságát a saigoni politikai helyzet határozta meg. Az állomány hangulatának javítását az otthonról kapott hírek gyakorításával, közös programok szervezésével és a szabadidő hasznos eltöltésével próbálták oldani. 1974. november 10. és 1975. január 7. között zajlott le a katonai- és a külügyi állomány jelentős részének a váltása. Eközben a Tan Son Nuth-i táborban és a szállodákban atrocitások érték a misszió tagjait.^[97] A jelentések rendkívüli eseményekről is beszámolnak, amelyek a misszió katonáival történtek. 1974 novemberében Nán Gyula alezredest a támaszponton lévő lakásán ismeretlen tettesek megtámadták és kirabolták, majd a távollétében a lakókocsiját ismételtelen kifosztották.^[98] Szintén ebben a hónapban, Saigonban a magyar misszió egy tagja által vezetett gépkocsi elé vágott egy katonai jármű és elzárta az útját. Két katona, aki szolgálaton kívül volt, ki akarta szállítani a magyar diplomatát a kocsijából, amin jól látható volt a NEFB „ICCS” jelzés, de sikerült ezt a provokációt is elhárítani. Továbbá november 28-án nagyarányú tüntetés volt

Saigonban, így a Tan Son Nuth-i bázist nem lehetett elhagyni, mert kijárási tilalmat rendeltek el.^[99]

Az utolsó év

1975 elején a rezidentúra és a külképviselet mindennapi helyzetét a kiújuló harci cselekmények és a városban fokozódó feszültség határozta meg. A NEFB szocialista tagozata elleni tüntetések száma növekedett. A misszió tagozatainak a biztonsági helyzetét a Thieu rendszer által hozott intézkedések határozták meg.^[100] A magyar delegáció tagjainál érezhető volt a bizonytalanság és a szorongás. A központból nem tudtak kimozdulni és ezért a szocialista tagozat személyi állománya jobb híján az amerikai bombázógépek szerelőivel billiárdozott.^[101] A NEFB is szinte megszűnt létezni, a résztvevő küldöttségek számára csak a saját testi épségük védelme élvezett prioritást. Ilyen volt például az indonéz tagozat megnyilvánulása is. A párizsi szerződés értelmében a gépkocsikon csak felségjelzést és a NEFB zászlót használhatták a misszió tagjai, de az indonéz tagozat a szélvédő üvegére felfestette az „INDONESIA” feliratot, hogy ne keverjék őket össze a szocialista tagozattal.^[102]

Az 1975. évben a háborús helyzet végül a DIFK és a VDK javára dőlt el. A Vietnam újra egyesítéséért vívott háború, a Ho Shi Minh hadművelet 1975. január 9-én kezdődött meg a Központi Fennsíkon, Ban Me Thuotnál. Bár az év elején megindított hadművelet számos sikert is elkönnyelhetett, azonban Hanoi és a DIFK nem tervezett a katonai győzelem teljes kivívását eredményező totális támadást.^[103] A DIFK továbbra is fenntartotta azt az álláspontját, hogy hajlandó egy a Thieu rezsim uralmát felváltó kormánnyal folytatni a párizsi tárgyalásokat az egyezmény végrehajtásáról. Ezért a Pax rezidentúra segítségét kérték abban, hogy szerezzenek be információkat az USA szándékairól, és derítsék fel a saigoni csapatok mozgását, ütőképességét és harci szellemét. Emellett a légibázisok amerikai személyzetének a mozgása is érdekelte őket. Valamint az is, hogy a fontosabb nyugati sajtóorgánumok hogyan vélekednek a helyzet alakulásáról. Sikerült kideríteniük, hogy a VK vezérkarában úgy értékelték a kialakult hadihelyzetet, hogy a kommunista erők, nem a főváros elfoglalását, hanem Saigon elszigetelését tűzték ki célul. Valamint a dél-vietnami katonaság fegyveres erőinek a harci morálja nagyon alacsony fokon áll és utánpótlási gondokkal is küzdöttek. Szintén katonai körökből szivárgott ki az a hír is, hogy Thieu elnök nem bízott a saját tábornokaiban és a fővárosban tapasztalható katonai és rendőri készültség nem egy esetleges DIFK támadás okán alakult ki, hanem az elnök puccstól való félelmének a következménye volt.^[104]

A DIFK álláspontja 1975 márciusában változott meg, amikor elfoglalták Da Nang városát, és

nyilvánvalóvá vált, hogy az Egyesült Államok nem avatkozik be a küzdelmekbe és nem is nyújt semmilyen segítséget Dél-Vietnamnak. Ez után úgy vélte, hogy képesek lesznek még ebben az évben elfoglalni Saigont és kapitulációra kényszeríteni a Vietnami Köztársaságot. Az észak-vietnami hadvezetés gondolataiban azonban az fogalmazódott meg, hogy mindezt csak az 1976-os évben lehet majd kivitelezni, de a DIFK álláspontja nyert és hozzáfogtak Saigon elfoglalásának az előkészítéséhez.^[105] A DIFK, hogy Saigon elfoglalásának az elősegítése érdekében propaganda tevékenységbe kezdett a főváros és környékén, még a katolikus papság egy része is segítette. A DIFK kiadott egy tízpontos röpiratot, hogy „ne féljenek a kommunistáktól, ne engedelmeskedjenek a kiürítési parancsnak, várják meg a harcok elvonulását és segédkezzenek az újjáépítésben.”^[106] A kialakult hadihelyzet miatt a saigoni kormány kijárási tilalmat rendelt el.

A DIFK és Hanoi katonai műveletei április második felében indultak meg Saigon ellen és ebben az időszakban a fedőszervtől a külképviseleti létszámcsökkentésnek megfelelően hazarendelték a titkos munkatársakat.^[107] Ettől függetlenül végezték a mindennapos információszerző munkájukat és fenntartották a Tan Son Nhut-i légitámaszponton és a szállodában lakókkal a kapcsolatot.^[108] Az operatív jelentések három tárgykörre szűkültek le: Saigon körül 80 km-re kialakított védelmi gyűrű áttöréséről, a Thieu elleni sorozatos puccskísérletekről, amely végül a távozását eredményezték és az amerikai beavatkozás lehetőségeiről.^[109]

A végjáték

1975. április 28-án az indonéz tagozat elhagyta Vietnam területét. Ezzel egy időben megkezdődött az amerikai személyzet kimentése és Saigon ostroma is. Az ostrom miatt az amerikai és más nyugati tudósítók gyorsabb ütemben folytatták családtagjaik kimentését, a város elhagyását. A saigoni nagykövetség is közölte a Dél-Vietnamban tartózkodó amerikai állampolgárokkal, a mindenkire vonatkozó evakuálás jelzését az FM hullámhosszon működő amerikai rádióadón keresztül.^[110] A rádióban leadott jelzést követően a kijelölt pontokon gyülekeztek, amit az amerikai tengerészgyalogos egységek biztosítottak. Az elszállítást helikopterekkel végezték, a vietnami partok közelében tartózkodó amerikai hadihajókra. Voltak olyan amerikai állampolgárok is, akik megtagadták a kiürítési utasítást, helyette bevárták a „felszabadító erőket” és felajánlották nekik a szolgálatukat.^[111] 1975. április 29-én az amerikai diplomáciai személyzet utolsó tagjai is elhagyták a várost.

Ugyanezen a napon a magyar származású Thomas Polgár, a CIA indokínai kirendeltségének vezetője utasítására indult el az a konvoj, amelyik kimentette a lengyel és a magyar tagozat

Saigonban maradt tagjait.^[112]

1975. április 30-án a Ho Shi Minh hadművelet záró akkordjaként a DIFK és az észak-vietnámi hadsereg elfoglalta Saigont. A harcok után, 1975. május 8-án, a magyar küldöttség elhagyta Vietnam területét.^[113]

Összegzés

Elmondható, hogy a vietnami szolgálat volt az első olyan modernkori nemzetközi békefenntartó misszió, amelyben a szocialista Magyarország részt vett, és ahol ráadásul a világ katonai hatalmai is érintettek voltak.

Bár a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság nem tudta teljesíteni a párizsi egyezmény által meghatározott feladatait, a magyar tagozaton belül ténykedő Pax rezidentúra munkája sikeresnek mondható. A NEFB-ben való részvétel komoly kihívások elé állította a rezidentúrát, amely a kezdeti nehézségeken túl, viszonylag gyorsan alkalmazkodott a helyi körülményekhez és kiemelkedő eredményeket ért el az ún. „sötét” információszerző tevékenység területén. A megszabott irányvonal, a kiújuló harcok és a NEFB két pártra szakadása mellett a magyar kontingensen belül is ellentétek jelentek meg. Ez kezdetben a külügyi és a katonai tagozat eltérő gondolkodásában jelent meg, később a disszidálások, illetve a szocialista tagozatot érő atrocitások is feszültséget és bizonytalanságot keltettek. Jól kirajzolódik még a forrásokból, hogy a NEFB-en belüli napi munkafeladatokon túl meghatározott operatív és tájékoztató munkát végzett a katonai hírszerzés társrezidentúrájával együtt. Ezáltal Saigóban és a körzetekben történő szolgálat felvétele után sikeresen képviselte a Moszkva dominálta Varsói Szerződés által megszabott – így a kádári Magyarország által is képviselt – irányvonalat, amely Vietnam újra egyesítését célozta meg, a szovjet érdekeket figyelembe véve. Mindemelett a NEFB-ben való részvétel tovább erősítette a magyar-vietnami kapcsolatokat és ez a baráti kapcsolatrendszer mind a mai napig jól érzékelhető a két ország között.

Bibliográfia

Levéltári források, gyűjtemények

Állambiztonsági parancsgyűjtemény. <https://abparancsok.hu/node/1631>

ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 1.

ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 2.

ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 3.

A Belügyminisztérium III/6. Osztály Ügyrendje

https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_11.pdf

Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0-HMq5ocYprailJP7Mps9KORARu4aXKKx-lzQO3-jzl88OIGnGKSC2uv4>

MNL. OL. M-KS. 288. f. 5/594. ő. e.

https://adatbazisokonline.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU_MNL_OL_M-KS_288_05_05940.pdf#search=&page=15.

MNL. OL. IX-J-63-a VNEB. 23. doboz.

MNL. OL. XIX-J-63-a VNEB. 34. doboz.

Felhasznált irodalom

Ilkei Csaba dr.: *Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások X.*

<http://www.utolag.com/Ilkei/PressRezidentura/PressRezidentura.htm>

Kemény János – Nagy Tamás: *Magyar katonák Dél-Vietnamban 1973-1975.* Zrínyi Kiadó; Budapest. 2020.

Kovács Béla dr.: *Halálút.* Milu Könyvek, 1991.

Práczki István: *Kémjátzmák.* Kárpátia Stúdió, Budapest. 2014.

Snepp, Frank: *Decent Interval.* Random House. 1977.

Hivatkozások

1. Vietnámot az 1954. évi genfi fegyverszüneti egyezmény értelmében a 17.-ik szélességi foknál húzódó demarkációs vonal mentén felosztották és ezeken a területeken jött létre a Vietnami Demokratikus Köztársaság (északi rész) és a Vietnami Köztársaság (déli rész). ↑

2. A vietnami háború lezárását és a béke helyreállítását célzó egyezményt 1973. január 27-én Párizsban írták alá. Ez a megállapodás szavatolta a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság (NEFB) felállítását, amelynek keretén belül 1973 és 1975 között a Vietnami Köztársaság területén magyar diplomaták és katonák is teljesítettek szolgálatot. Hazánk mellett Lengyelország (szocialista tagozat), illetve Indonézia és Kanada (kapitalista tagozat) vett részt a misszióban. Az utóbbi 1973-as kiválását követően a helyét Irán vette át. A párizsi békemegállapodás által meghatározott feladatok közül a két vietnami fél közötti fogoly- és fegyverzetcserek felügyelete, valamint a tűzszünet betartatása volt a legfontosabb. ↑
3. A kutatásaimat az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL) végeztem. ↑
4. A rezidentúra meghatározása a következő: Állambiztonsági operatív feladatok ellátására szolgáló konspirált szervezeti forma, amely állambiztonsági tisztekből, vagy hálózati tagokból áll, vezetője a rezidens. Jellege szerint leggyakrabban: külföldi vagy belföldi (hazai bázisú), legális vagy illegális; funkcióját tekintve: fő-, irány-, cél- és kiegészítő rezidentúra.
<http://www.utolag.com/llkei/PressRezidentura/PressRezidentura.htm> (Letöltés: 2021.01.17.) ↑
5. Vélhetően kivárták, hogy hatályba lépjen a nemzetközi jogi keret és utána kihasználták ennek az előnyeit. <https://abparancsok.hu/node/1631> (Letöltés: 2021.03.14.) ↑
6. A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1965. szeptember 24-én helyezte hatályba és tette a belső jog részévé.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0-HMq5ocYprailJP7Mps9KORARu4aXKKx-lzQO3-jzl88OIGnGKSC2uv4> (Letöltés: 2021.03.14.) ↑
7. A diplomáciai képviselet rádió-adóállomást csak a fogadó állam hozzájárulásával rendezhette be és használhatta (27. cikkely). Uo. ↑
8. https://adatbazisokononline.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU_MNL_OL_M-KS_288_05_05940.pdf#search=&page=15. In: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL. OL.) MSZMP Politikai Bizottság 1972. október 24.+ (288. f. 5/594. ó. e.). 15. (Letöltés: 2021.02.01.) ↑
9. A Pax rezidentúra a (Hírszerző csoportfőnökség) BM/I-6 osztályához tartozott. Maga az osztály a BM. III. Főcsoportfőnökség személyzeti végrehajtó és szakirányító szerve volt és az állambiztonsági miniszterhelyettesnek alárendeltségébe tartozott. Ezen az osztályon tájékoztató, értékelő és elemző- dokumentációs munkát végeztek.
https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_11.pdf (Letöltés: 2021.03.14.) ↑
10. Ebben állambiztonsági szervezetek is képviseltették magukat. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 1. in A felállítandó Vietnami Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos konzultáció. Budapest, 1972. november 28. Készítette: Pados Gábor r. alez. osztályvezető. BM. III/I-6. Osztály 67/9-5077-72. ↑
11. Uo. 10. ↑
12. Az utasításoknak megfelelően a rezidentúrának meghatározott stratégiai információszerzést

- kellett végeznie az amerikai haderő által alkalmazott katonai optikai műszerek, infravörös célzó és tájékozódó eszközökkel kapcsolatban. Emellett technikai információkat kellett szerezni harckocsik, rakéták, tüzérségi fegyverek, repülőgépek kapcsán is, valamint a lombtalanító szerek és a herbicidek (gyomirtó) tömeges alkalmazásával kapcsolatos kísérletek eredményeiről és a felhasználás mértékéről is. Uo. 67-70-169/73. 57. ↑
13. A rezidentúra jelentései szerint a beszervezést az amerikai hírszerzés nem anyagai vagy pressziós alapon tervezte meg, hanem speciális eszmei alapon. A lengyel ezredes szerint a módszerük a politikai kompromisszum volt, ahol a rendszerek között fennálló ellentétek helyett a két generáció, „a fiatalok és az öregek ellentétét próbálták kihasználni, mint a leglényegesebb politikai kérdést hangsúlyozni.” ↑
 14. MINOX fényképezés, dokumentumok fotózása, fotóeszközök alkalmazása trópusi körülmények között. ↑
 15. A rezidentúra érdeklődési körébe tartozó terület operatív ügynöki helyzetet, a munka során meghatározott direktívákat, a kapcsolati rendszereket, valamint az operatív és a fedőmunka sajátosságait ismerhették meg a BM III/I 6. osztály beszerzett anyagából valamint a személyes konzultációkból. A felkészülés során tanulmányozták a rezidentúrára kihelyezett hírszerző tisztek személyi anyagát. Szükség esetén az illetékes személyügyi tisztekkel és a szakmai vezetőkkel is tudtak tanácskozni. ÁBTL3.2.6 8-065/2. Madari Dániel r. őrnagy kihelyezésre történő felkészítés terve, Budapest, 1974. február. 01. 67/16-172/74. 220.; Szombathelyi Gyula r. százados elvtárs kihelyezésre történő felkészítési terve. Budapest, 1974.10.04. 67/9-4678/74.10.14. 276-277. ↑
 16. Uo. In Kalota Béla r. szds. elvtárs kihelyezésre történő felkészítési terve. Bp., 1974.09.10. 67/9-4139/74. 271-272. Nagy Lajos felkészítése 1974. szeptember 15-től és 1974. október 15-ig tartott. Ezután a belpolitikai csoportba osztották be és a munkája más országok követségeivel és állampolgársaival való kapcsolatépítés volt. ↑
 17. A személytelen összeköttetést témakörében a „Tárgyi postaláda szervezése és használata” című tananyagot használták. Így tartotta a kapcsolatot az ügynök és az informátor. ↑
 18. Rybka Géza 1973. januártól 1974. februárig vezette a rezidentúrát. Őt követte Madari Dániel r. őrgy., Keszthelyi László és Zentai János r. alezredes. ↑
 19. A Hotel Majestic-ben, Hotel Astor-ban és Hotel Continental Palace-ban voltak elszállásolva. ↑
 20. US Army Group Seventh Air Force Group. ↑
 21. Ez a dátum az akklimatizálódáshoz és a beilleszkedéshez köthető a források szerint. ↑
 22. A kijelölt körzetek körzetparancsnokságára is 1973. február 5-én települtek ki. ↑
 23. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 1. Aktuális hírigények küldése. 1/1/6/72 sz. utasítás. Bp. 1973.01.31. ↑
 24. Uo. A Pax rezidentúra munkaterve. Budapest, 1973. 02. 20. 67/9-805/73.02.20 ↑
 25. Uo. 70. ↑
 26. A Magyar Népköztársaság nem létesített diplomáciai kapcsolatot a Vietnami Köztársasággal,

- mert nem illet bele a hosszútávú szovjet külpolitikai elképzelésekbe. ↑
27. Mindez összefüggött azzal, hogy a Kínai Népköztársaság (KNK) az 1960-as évektől megkérdőjelezte Moszkva vezető szerepét a szocialista táboron belül, ami a szovjet-kínai viszony fokozatos megromlásához vezetett. ↑
 28. Kezdetben nem volt meg a megfelelő kapcsolat, ez csak 1973.02.22-től változott meg, amikor is utasítást kapott a rezidentúra vezetője, hogy törekedjen a minél szorosabb kapcsolatra a katonai társszerv vezetőjével. Uo. A katonai társszerv saigoni rezidensével történő együttműködésről. Saigon. 1973.02.22. 67/9-837/73. számú utasítás. 86-87. ↑
 29. A katonai hírszerzés információinak egy részét közvetlenül átadták a szovjet katonai hírszerzés Vientianében lévő regionális főrezidentúrájának. ↑
 30. A katonai Felderítő Szolgálat rezidentúrájának a rezidense volt, Kőszegvári Tibor ezredes, Gombos Károly ezredes és Tóth G. János ezredes. Kemény János-Nagy Tamás: Magyar katonák Dél-Vietnamban 1973-1975. Zrínyi Kiadó; Bp. 2020. 367-371. ↑
 31. A munkaköréből fakadóan feladata volt, hogy figyelemmel kísérje a NEFB irodán alkalmazott helybeli állampolgárok tevékenységét. ↑
 32. Feladata a francia kórház alkalmazottjaival való kapcsolatépítés volt. ↑
 33. TŰK, Titkos Ügykezelés. Feladata biztonsági vonalon ellenőrizni, hogy dél-vietnami NEFB alkalmazott ne léphessen be a „Titkos” irodába. ↑
 34. Uo. A misszió belüli működő hálózat. 67/9-2470/73. ↑
 35. Uo. A saigoni rezidentúrán szolgálatot teljesítő hírszerző tiszték pótléka. 67/9-2223/73. ↑
 36. A külügyi illetmény a fedőszervi magyarországi illetmény és a hírszerző tiszti fizetésük közötti illetmény különbözetet jelentette forintban. ↑
 37. Amerikai Központi Hírszerző Ügynökség. ↑
 38. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 2. Saigoni rezidentúránk 1974. 03. 14-i futárpostájáról. Budapest, 1974. március 27. 173/68/74. 76-78. ↑
 39. 1974-ben már amerikai hölgyeket is tudatosan foglalkoztattak a kapcsolatfelvételre, akik a jelentések szerint céltudatosan kádereztek az „elvtársakat”. Az amerikai hírszerzés módszerébe beletartozott a gátló és dezorganizáló tevékenység is. ↑
 40. A magyar és a lengyel kontingenst egy rájuk kényszerített nem kívánatos tehernek tekinthették a kezdeti időszakban. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 1. Értékelés a várható eseményekről, az ebből adódó operatív lehetőségekről. Saigon; 1973.03.19. 67/9-1367/73.03.26. ↑
 41. A kezdeti időszakban ez abban nyilvánult meg, hogy megnehezítették a mindennapi élet- és munkakörülményeket. Uo. 127. ↑
 42. Ezek a következők voltak: Dél-Vietnami Összekötő Hivatal (South Vietnamese Mission in charge of Relation with the International Commission of Control and Supervision (ICCS)), A Négyes Katonai Bizottságban résztvevő dél-vietnami delegáció (RVN Military Delegation the FOUR-Party Central Joint Military Commission), az amerikai nagykövetség, a Négyes Katonai

Bizottságban részt vevő amerikai katonai delegáció (ICCS Unit) és a Bizottsággal üzleti kapcsolatban álló amerikai vállalatok. ↑

43. A kanadai és az indonéz tagozatával a kapcsolatot szélesíteni a Tan Son Nhut-i tiszti és tiszthelyettesi klubban tudták leginkább, de idejártak még az amerikai vállalatok tisztviselői és alkalmazottai is. ↑
44. A helyzet és a nyelvismeret miatt elsősorban a rezidentúrának a saigoni francia és a franciául beszélő kanadai körökben való kapcsolatépítés volt a feladata. ↑
45. Uo. Carlos et. munkaterve. / Munkaterv: 1973.március 1-től június 1-ig/; 67/9-1376/73.03.26. ↑
46. Ezen személyeket a politikai jövőjük miatt nem tartották értékes forrásnak. ↑
47. A Dél-Vietnamban élő kisebbségi lakosok alatt az itt élő kínai lakosságot értették. De fontosak voltak még a számukra a régóta ott élő vagy a francia gyarmatosítás idején odakerült külföldiek, diplomaták (elsősorban kambodzsi, laoszi, de lehetőség szerint francia is), akik ellenszenvvel kezelték az amerikai beavatkozást. De fokozott figyelmet fordítottak az angol diplomatákra is és az olyan amerikai személyekre is, akiktől minőségi híreket lehet szerezni. ↑
48. A magyarországi hírszerző központ is fontosnak tartotta ennek jelentőségét. ↑
49. A saigoni politikai delegációban és a körzeti- és helyi csoportok tolmácsai is a lengyel hírszerzés embere voltak. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 2. Egyeztető megbeszélés a lengyel hírszerzéssel a saigoni operatív helyzetről. Budapest, 1974.02.25. Sz.n. 59. ↑
50. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 1. A magyar delegáció általános helyzetéről. Saigon; 1973. 03.19. Lehel fn. ügynök. 67/9-1412/73. 132-134. ↑
51. Uo. Torda Endréné ügye. 67/9-789/73. sz. utasítás. Őt a feladatokra nem kellett felkészíteni, mert már több alkalommal is végzett hasonló titkárnői munkát. ↑
52. Uo. A Vietnami Koordinációs Kormánybizottság üléséről. 000852/9/1973. 183-193. ↑
53. Uo. Találkozók a lengyel társszerv rezidensével. Saigon, 1973.09.05. 67/9-3975/76.09.11. ↑
54. Uo. A koordinációs kormánybizottság emlékeztetőjének felterjesztése. Saigon, 1973.09.21. 67/9-4344/73.09.15. ↑
55. Uo. A rezidentúra információs munkájáról. Bp., 1973.09.06. 15/4/6/73 sz. utasítás. 257. ↑
56. Ezt a 28. cikkely tartalmazza.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0-HMq5ocYprailJP7Mps9KORARu4aXKKx-lzQO3-jzl88OIGnGKSC2uv4> (Letöltés: 2021.03.14.) ↑
57. A jelentésekben Havas fedőnevű ügynökként szerepelt. ↑
58. Az 1973. decembert 10-én elvégzett boncolás szerint a halál oka a misszióval összefüggésbe nem hozható betegség volt. Uo. Havas elvtárs halála. Saigon, 1973.12.12. 67/9-5836/73.12.08 és Feljegyzés: Saigon. 1973.12.11. 299. ↑
59. Uo. A végleges hazatérés ütemtervére vonatkozó javaslat. Saigon, 1973. 08.08.

67/9-3652/73.08.11. ↑

60. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/ 2. Váltással kapcsolatos feladatok végrehajtásának megkezdése. Saigon, 1974. nov. 26. ↑
61. Német Szövetségi Hírszerzés (BND), a francia Deuxieme Bureau és a brit Intelligence Service. Práczki István: Kémjátzmák. Kárpátia Stúdió, Bp. 2014.247. A szerző az MNVK 2. Csoportfőnökség hírszerző alezredeseként szolgált a NEFB-ben, a harmadik turnusban, 1974. szeptember és 1975. május 9. között. ↑
62. Nagyobb volt a mozgási és kapcsolattartási lehetőségük (társadalmi kapcsolatok sok vonatkozásban is kiterjedt lehetőségét jelentette), és az információs források feltérképezése is könnyebb volt. ↑
63. Dr. Kovács Béla: Halálút. Milu Könyvek, 1991. 66-67. A szerző a BM III/I. Csoportfőnökség hírszerzőjeként szolgált a NEFB-ben. ↑
64. Uo. Megbeszélés a képviselő vezetőivel. Saigon, 02.10. 67/9-746/74.II.15 ↑
65. A jelentésekből az derült ki, hogy a rezidentúra John Spragens amerikai újságíróval építette ki az egyik legjobb kapcsolatot Szemesvári fedőnevű (fn.) ügynök révén. ↑
66. De a káderekkel folytatott beszélgetések során erősítették meg a saigoni kormány embereitől és a diplomatáktól kapott tájékoztatásokat is. ↑
67. Ezen adatok alapján ismerte meg a magyar hírszerzés a nyugati tudósítókat és kaptak róluk részletes jelentést is. ↑
68. Uo. Saigoni rezidentúránk 1974. 04. 02-i futárpostájáról. ↑
69. Ezek mindig akkor derültek ki, amikor több forrásból is egyeztették őket. ↑
70. Mindezt a Hirosaki Yamada japán újságíró által adott információra építették, akinek még tudomása volt arról is a jelentés szerint, hogy Kína nagyobb katonai és gazdasági segílyt nyújtott nekik, mint a Szovjetunió. Uo. Saigoni rezidentúránk 1974.04.06-i futárpostájáról. Bp. 1974.04.29. 67/9-1915/1974. ↑
71. Uo. Rajnai Sándor r.vőrgy. Főcsoportfőnökhelyettes: Jelentem a rendelkezésemre álló információkból készült összefoglalót felterjesztem. /Karasz Lajos r.vőrgy., miniszterhelyettesnek/. Bp. 1974.04.29. 112-114. ↑
72. Uo. Rezidentúrával kapcsolatos ügyek. Saigon, 1974.02.25. 5/3-6/74 számú utasítás 6-tól. 68. ↑
73. A magyar tagozatból korábban Wallner György, 1973. március 10-én disszidált, valamint a saigoni ausztrál nagykövetségen menedékjogot kért és kapott. Magyar Nemzeti Levéltár (MNL). OL. IX-J-63-a VNEB.23. doboz. ↑
74. Uo. In.: Saigoni rezidentúránk 1974. május 3-i futárpostájáról. Bp.19784.05.08.67/9-2153/74. ↑
75. Uo. A saigoni rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről. /Pados Gábor r.alezredes, osztályvezető/. Bp., 1974.05.28-án. 67/9-2591/74. ↑

76. Uo. A PAX rezidentúra helyzete. Saigon, 1974. június 20. ↑
77. Uo. Saigoni rezidentúránk 1974. június 22-i futárpostájáról. Budapest, 1974. július 09. Zentai János r. alez. 67/9-...../1974. ↑
78. Uo. A KÜM munkatársak egészségügyi helyzete 1974. április 16 és július 31 között. 196-202. ↑
79. Uo. Összefoglaló a május havi biztonsági helyzetről. Saigon, 1974. június 03. 67/9-3026/74. 154-159. ↑
80. A saigoni rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről. Budapest, 1974. május. 28. 67/9-2591/74. ↑
81. ÁBTL. 3.2.6. 8-065/3. A következő váltásban kijövő hírszerzőtisztjeink és a munkatársaink fedőbeosztásáról. Saigon, 1974. november. 18. 62/9-5528/74. ↑
82. Ezt az indirekt források közé sorolták. ↑
83. Uo. „Kapcsolatfelvétel a Harmadik Erővel” című jelentésből. 175. ↑
84. Duong Van Minh tábornok és köre, az An Quang buddhista szervezet (egy része a CIA és a kínai Kuomintang ellenőrzése alatt állt), Vu Van Mau képviselő csoportja, Tran Van Tuyen csoportja és a Dél-vietnami Katolikus Csoport. ↑
85. Csoportosulásai a következők voltak: Au Truong Thanh -, Ngo Cong Duc újságíró -, Nguyen Van Tam és Tran Van Huu - és Phan Ba Cam csoportja. ↑
86. Elfogadták a béke és semlegesség elvét, de a párizsi egyezmény betartatása mellett szálltak síkra. Csoportosulásai a következők voltak: Haladó Nemzeti Erő, a Nők Mozgalma az Élethez Való Jogért és a Békéért Harcoló Emberek. ↑
87. MNL. OL. XIX-J-63-a 34. doboz. In. DIFK értékelés a harmadik politikai erőről; 00575/3. ↑
88. ÁBTL3.2.6 8-065/2. A KÜM utasítása a Harmadik Erővel fenntartott kapcsolatokra vonatkozóan. Saigon, 1974. 09.17. 67/9-4780/74.09.16. 299. ↑
89. Saigoni politikusok bizalmas kezdeményezései a magyar Képviselőtnél. Hiv. szám. 190/1974. Uo. 300. ↑
90. A Kínai Népköztársaság (KNK) Központi Bizottsága (KP) új részleget hoztak létre, amelynek feladata volt, hogy a Saigonban és a Delta vidék környékén élő kínai nemzetiségiek között meglévő kommunista szervezeteket közvetlen irányítsa, amely Sanghajból történt. Abbas indonéz ezredes hívta fel a rezidentúrának a figyelmét a kínai befolyás erősödésére. Uo. In. Indonéz értékelés a kínaiak délkelet-ázsiai befolyásáról. 269. Ezt erősítette meg a Jánossy fn. titkosmunkatárs, akit Kiem ezredes a DIFK delegációja egyik tagja tájékoztatta. Uo. In.: A Kínai KP tevékenysége a dél-vietnami nemzetiség körében. 270. ↑
91. 1974. október 29-én Kenesei István tart.hadnagyot tervezett hazautazása előtt soron kívül haza rendelték az ellenséges hírszerző szervek beszerzési kísérletének gyanúja miatt. ↑
92. Uo. A lengyel társszerv saigoni rezidentúrájának tevékenysége és tapasztalatai. Bp., 1974.08.05. 15/1/6/74. sz. utasítása. 209-215. ↑
93. Szemesvári fn. ügynök és Darmai Ferenc. Uo. 294. ↑

94. Bár maga a rezidentúra vezetője sem tudta, hogy miért csinálta ezt a nagykövet. A feltételezése szerint kifogásolta az ügynök munkáját. Uo. 295. ↑
95. Itt a hatásköri lista hiányára és olyan esetekre utalnak, amikor a vizsgálat során nem lehetett megállapítani a felelősséget egyes korábbi ellenőrzések miatt. ↑
96. A saigoni NEFB titkársági épületébe és a magyar hivatalba is betörték ismertelen tettesek. ÁBTL3.2.6 8-065/2. In. Biztonsági helyzet szeptember 15 és október 10 közötti időszakban. Saigon. 1974.10.10. 296-298. ↑
97. ÁBTL3.2.6 8-065/3. Biztonsági helyzet 1974. november 10.-1975. január 7 között; Saigon 1975. január 7. 62-/9-268/75.I. 20. ↑
98. Uo. Saigoni rezidentúránk 1974. november 26-i futárpostájáról. 62/9-5590/74. ↑
99. Uo. Biztonsági helyzet 1974. november 10.-1975. január 7. között; Saigon 1975. január 7. 62-/9-268/75.I. 20. ↑
100. Uo. Saigoni rezidentúránk 1975. február 27-i futárpostájáról. Budapest, 1975. Február 27. 67/85-9/75. ↑
101. Uo. Biztonsági helyzet 1975. január 26. – február 21. között. Saigon, 1975.02.22. 62/86-3/75.II.26. ↑
102. Uo. Biztonsági helyzet 1975.01.10-25 közötti időszakban; Saigon. 1975. 01.25. 62/9-549/75.I. 28. ↑
103. Ezt Van alezredes a DIFK delegáció vezetője mondta el. Uo. Saigoni rezidentúránk januári futárpostájáról; Budapest. 1975. január 28. 62/9-465/75. ↑
104. Uo. A DIFK Saigon elleni támadásának lehetősége, VK hadseregen belüli problémák; Thieu elnök félelme egy esetleges puccstól.164-166. ↑
105. Az (informátor) Kowsar, iráni diplomata, a rezidentúra egyik dolgozójának elmondott véleménye beigazolódtott, mert a VDK és a DIFK vitájában az utóbbi álláspont nyert és Saigon ostromába belekezdtek. A DIFK a főváros elfoglalására törekedett, addig a VDK a helyzet konszolidálást akarta elérni. Uo. Saigoni rezidentúránk 1975. április futárpostájából, Budapest, 1975.04.25. ↑
106. Uo. Saigoni rezidentúránk 1975. április 2-i futárpostájáról. Budapest, 1975. április. 06. 67/85-9/2/ ↑
107. Uo. Vö. A Pax Rezidentúra helyzete. Saigon, 1975.04.21 67/83-119/75 67/85-9/3/75 és Saigoni rezidentúránk 1975. április futárpostájából, Budapest, 1975.04.25. ↑
108. Az ostrom második napjáig maradt csak a szállodai szálláshelyükön a kontingens tagjainak egy része. Az ostrom végét a Tan Son Nhut-i támaszponton élik át. ↑
109. Uo. Saigoni rezidentúránk 1975. április futárpostájából, Budapest, 1975.04.25. ↑
110. A kiürítésre felszólító jelek a következők voltak: „The temperature is 105 degrees and rising”. Utána pedig Bing Crosby „White Christmas” című dalát sugározták. ↑
111. Uo. 11. ↑

112. A magyar tagozat is, mint más külképviselő tagjai igénybe vette az USA segítségét is. Vö. Snepp Frank: Decent Interval. Random House.1977. 496-498.; Prácski: Kémjátszmák.279–291. és az ÁBTL. 3.2.6. 8-0665/3. A Pax Rezidentúra helyzete. Saigon, 1975.04.21 67/83-119/75 és 67/85-9/3/75. ↑
113. Pax Rezidentúra helyzete. Budapest, 1975.05.09. Nábrádi titkos munkatárs jelentette, hogy a saigoni NEFB küldöttség a mai nappal (1975.05.08.) véglegesen hazatért. ↑